

len van ontwerpverzoeken kan tal van juridische en praktische problemen opruimen *alvorens de uitvoering aanvat*. Soms schier onoverkomelijke en vooral tijdrovende obstakels zoals (ver)taalproblemen, vragen rondom de juridische vereisten om dwangmaatregelen te kunnen doen uitvoeren, de operationalisering van het beginsel "forum regit actum" en de daarmee onmiddellijk samenhangende gevolgen voor de (on)toelaatbaarheid van het uit het buitenland verkregen bewijs vergen in de kleiner wordende wereld van de internationale samenwerking in strafzaken een steeds proactievere benadering.

Erik Verbert*

GEBRUIK VAN PERSOONSGEGEVENS VOOR STRAFRECHTELIJKE DOELEINDEN: EEN SPELLETJE MIKADO

In mei van dit jaar deed de overkoepelende Europese Federatie voor NGO's actief in de strijd tegen de verdwijning en de seksuele exploitatie van kinderen, Missing Children Europe,¹ een oproep aan banken, kredietkaartenverstrekkers en ondernemingen die online betalingen verzorgen tot medewerking in het opsporen en vervolgen van kinderpornografie via internet. Deze medewerking impliceert logischerwijze een werkbare relatie met nationale politieke en justitiële autoriteiten. Door de gegevens van klanten die per kredietkaart kinderpornografisch materiaal aankopen van websites, op te sporen en door te geven aan de bevoegde diensten, meent men het ideale samenwerkingsverband te hebben gevonden. Analoot aan het opsporen en analyseren van - gewoonlijk internationale - geldtransfers die terroristische activiteiten moeten ondersteunen, is het traceren en vervolgens dichtdraaien van de geldkraan een efficiënte manier om niet alleen de verstrekkers van kinderporno te ontmoedigen, maar ook de verkrijgers te vinden en te vervolgen. De belangen van de samenleving in het opsporen en vervolgen van criminele activiteiten zijn dan wel gediend,

* Attaché, Federale Overheidsdienst Justitie, DG Wetgeving, Centrale Autoriteit Internationale Samenwerking in Strafzaken.

¹ Url: www.missingchildreneurope.eu/

nochtans is hier ook een niet onbelangrijke rol weggelegd voor het recht op bescherming van persoonsgegevens met betrekking tot de financiële zaken van de betrokkenen.

Bekeken vanuit oogpunt van de Europese Unie - wiens gegevensbeschermende normen werden gebaseerd op het Raad van Europa Verdrag aangaande Gegevensbescherming van 1981 - valt de bescherming van financiële persoonsgegevens binnen het toepassingsgebied van de Richtlijn van 1995.²

Kloppend hart van gegevensbescherming is het gebruik ervan voor welbepaalde doeleinden, ook gekend als het doelbindingsprincipe. Persoonsgegevens van welke aard ook (medische gegevens in patiëntendossiers, fitnessprogramma's in het sportcentrum, menu's besteld in een restaurant, de contactgegevens van de honden-eigenaar verrat in de chip die zijn huisdier draagt e.d.m.) mogen slechts verzameld worden voor welbepaalde, uitdrukkelijk weergegeven en legitieme doeleinden en mogen *niet* gebruikt - lees: misbruikt - worden voor andere doeleinden die onverenigbaar zijn met dat oorspronkelijke doel. Bovendien behoort het proportionaliteitsbeginsel eveneens tot de kern van de gegevensbescherming. De verzamelde gegevens mogen immers niet ongeschikt, irrelevant of overmatig zijn in relatie tot het doel waarvoor ze verzameld zijn en/of verder verwerkt worden.

Wanneer nu de gegevens van aankopen per kredietkaart worden geïsoleerd van de massale hoeveelheid gegevens door de firma die kredietkaarten verstrekt, kan ook dat enkel mits specifiek, niet ongedefinieerd, doel. Dit maakt zogenaamde *fishing expeditions* principieel onmogelijk. Meer nog, dit kan enkel mits het daaropvolgend gebruik van deze gegevens verenigbaar is met het verzamelen ervan. Aangezien de gegevens van aankopen per kredietkaart worden inge-

² Zie ook de discussie naar aanleiding van de SWIFT-zaak en het advies daarin verleend door de Belgische Privacycommissie: Commissie voor de Bescherming van de Persoonlijke Levenssfeer, Advies nr. 37/2006 van 27 september 2006, Advies betreffende de doorgifte van persoonsgegevens door de CVBA SWIFT ingevolge de dwangbevelen van de UST (OFAC).

wonnen met het oog op het debiteren van de rekening van de aankoper en het crediteren van de rekening van de verkopende partij, lijkt het naderhand gebruiken van dezelfde gegevens in een strafzaak haaks te staan op de eerder vermelde vereiste van verenigbaarheid. Wanneer dit echter noodzakelijk is, kunnen persoonsgegevens die verzameld werden voor een ander doel, toch gebruikt worden in het kader van het voorkomen, onderzoeken, opsporen en vervolgen van strafbare feiten. Een rechtstreeks verband tussen het gebruik van de gegevens en het vervullen van het strafrechtelijk doel moet bijgevolg voorhanden zijn. Bovendien vereist de Richtlijn dat dit doel openbaar gemaakt wordt aan de toezichthoudende autoriteit, om controle mogelijk te maken.

Is het geoorloofd in het kader van de in de EU geldende beginselen inzake gegevensbescherming, om miljoenen betalingen per kredietkaart na te gaan met als doel vooraf ongeïdentificeerde kopers van kinderpornografisch beeldmateriaal op te sporen en strafrechtelijk te vervolgen? Deze vraag rees naar aanleiding van de in 2007 in Duitsland bekend gemaakte 'Operatie Mikado'. Met een naam ontleend aan het bekende behendigheidspelletje - en om die reden niet toevallig gekozen - steunde het onderzoek op een verzoek van de politiedienst van de Duitse stad Maagdenburg, hoofdstad van de deelstaat Saksen-Anhalt, aan alle kredietkaartverstrekkers van het land om de financiële verrichtingen van hun klanten na te gaan. Een maandelijkse overschrijving naar een geïdentificeerde rekening van het bedrag van \$79,99 die de klant van een kinderpornosite toegang verleende tot het materiaal, gaf de bedrijven voldoende gegevens om de meer dan 20 miljoen Duitse rekeningen te filteren. De politie kreeg enkel inzage in de gefilterde gegevens, welke dan verder werden vergeleken met andere elementen uit het onderzoek. Een juridische analyse kwam tot de conclusie dat de onderzoeksmethode niet strookte met de Duitse wetgeving, niet in het minst omwille van het gebrek aan concrete verdenking van de betrokkenen en het gebrek aan proportionaliteit van

de maatregel in verhouding tot het gestelde doel.³

Een analogie met de SWIFT-zaak is uiteraard niet ver af. Ook hier werden gegevens die met een initieel handels- en financieel doel werden verzameld - het interbancair doorgeven van gegevens van internationale betalingsopdrachten - daaropvolgend gebruikt voor het opsporen en vervolgen van strafbare feiten. In beide zaken ging het om een zogenaamde niet geïndividualiseerde massale opvraging van gegevens, ook wel aangeduid met de Duitse benaming '*Rasterfandung*' of meer plastisch met de Engelse term '*carpetsweeping*'. Vanzelfsprekend ging het hier om een grensoverschrijdende EU - VS zaak en werd SWIFT daarenboven geconfronteerd met het verschil tussen - op dit punt - conflicterende strafrechtssystemen.

In beide vermelde zaken worden persoonsgegevens uit de financiële sector geïntroduceerd in de strafrechtelijke sfeer en dit is precies waar Missing Children Europe naartoe wil. De Europese Commissie ondersteunt de oproep ten volle in een korte nota⁴ die evenwel het stilzwijgen behoudt omtrent de toepasselijke regels op gegevensbescherming en de in acht te nemen beginselen zoals finaliteit en proportionaliteit.⁵ Het rapport dat aan de basis lag van de oproep van Missing Children Europe concludeert echter terecht dat de bevoegde nationale en Europese autoriteiten (de zogenaamde Groep 29 en de Europese Toezichthouder inzake Gegevensbescherming) dienen samen te werken met de betrokken financiële instellingen in een coalitie in de strijd tegen kinderpornografie. Men dient er bij het ontwikkelen van dit samenwerkingsverband dan ook zorgvuldig over te waken dat

3 Zie C. Schnabel, 'Das 'Mikado-Prinzip'', *DuD*, 2007, Vol. 31, p. 426-430.

4 Commission strongly supports setting up of 'EU Coalition of Stakeholders against commercial sexual exploitation of children on the Internet', IP/08/696, Brussel, 8 mei 2008.

5 Zie ook de reeds aan de gang zijnde ontwikkelingen op dit vlak in het kader van de 'Strategie aangaande de rechten van het kind'. Follow-up to the EU strategy on the rights of the child, Memo/08/231, Brussel, 10 april 2008.

het belang van de preventie, opsporing en vervolging van deze strafbare feiten niet ten koste gaat van de EU normen inzake gegevensbescherming, het succes van de Duitse autoriteiten in het arresteren en vervolgen van een aantal verdachten na Operatie Mikado indachtig. Essentieel in dit opzicht is de vereiste van een concrete verdenking van de betrokkenen, maar ook de accurate definitie van het precieze doel van het gebruik van persoonsgegevens zonder te vervallen in vage en algemene termen zoals 'strafbare feiten' of 'illegaal gedrag' en derhalve misbruik van de gegevens te vermijden. Transparantie omtrent het doel dient bijgevolg te worden verzekerd met het oog op het legitimeren van de uitzondering op het gebruik van persoonsgegevens voor verenigbare doeleinden. Het is dan ook de taak van de Commissie om ervoor te zorgen dat deze vereisten bij het opzetten van zulke coalitie, niet uit het oog worden verloren.

Els De Busser*

RUBRIEK MENSENRECHTEN

MENSENRECHTEN EN HET JAARVERSLAG 2006-2007 VAN HET VAST COMITÉ P

De wet van 18 juli 1991 tot regeling van het toezicht op politie- en inlichtingendiensten en op het Coördinatieorgaan voor de dreigingsanalyse richt een Vast Comité van Toezicht op de politiediensten (Comité P) op. Het toezicht van dit orgaan heeft in het bijzonder betrekking op:

- 1° de bescherming van de rechten die de Grondwet en de wet aan de personen waarborgen en de coördinatie en de doelmatigheid, enerzijds, van de politiediensten en, anderzijds, van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten;
- 2° de bescherming van de rechten die de Grondwet en de wet aan de personen waarborgen en de coördinatie en de doelmatigheid van het Coördinatieorgaan voor de dreigingsanalyse;

* Assistent strafrecht, Universiteit Gent, Institute for International Research on Criminal Policy (IRCP)

3° de wijze waarop de andere ondersteunende diensten voldoen aan de verplichting opgenomen in de artikelen 6 en 14 van de wet van 10 juli 2006 betreffende de analyse van de dreiging.) Zopas rolde de synthese van het jaarverslag 2006-2007 van de pers¹. We selecteren hieruit enkele vaststellingen betreffende de (bescherming van de) mensenrechten.

1. Interne werking

In de periode 2006-2007 werden twee grote vernieuwingen aangebracht in de interne werking van het Comité P: de invoering van de regiowerking en de oprichting van een "klachtencel" binnen de administratie.

Met *regiowerking* wordt bedoeld dat de (vijf) leden van het Comité P de dossiers territoriaal opdelen. In de praktijk wil dit zeggen dat het lid dat bijvoorbeeld het arrondissement X in zijn takenpakket heeft in beginsel ook de toezichts-onderzoeken zal doen naar politiekorpsen binnen dit arrondissement en dit ongeacht of deze zijn voortgekomen uit een klacht of op een andere manier zijn gestart.

De invoering van de regiowerking streeft een drievoudige doelstelling na: 1) zorgen voor een grotere expertise/knowhow bij de leden van het Comité P, 2) vermijden van een verschillend optreden door het Comité, 3) meer inhoud geven aan de observatoriumfunctie van het Comité P. Vanuit zijn voortdurend streven naar een uitstekende dienstverlening, kwam het Comité tot de bevinding dat een geïntegreerd en gestructureerd beheer van de klachtendossiers en andere verwante informatie het antwoord zou kunnen zijn op de uitdaging waarvoor het stond. Het Comité P besliste dan ook een "*klachtencel*" op te richten, die van start ging op 1 april 2007.

Tot de opdrachten van de klachtencel behoren onder meer: de autonome en integrale verwerking van het merendeel van de klachten en aangiften zodat aan het Comité, via één van zijn leden, afgewerkte dossiers kunnen worden voorgelegd met het oog op het nemen van een eindbeslissing; het onthaal van en de informatieverstrekking aan de klagers; de vattings van gege-

1 Jaarverslag (synthese) 2006-2007, Brussel, Politeia 2008, 96p - viertalig.